

ριμνα της έρευνάς μας ήταν και παραμένει η διαχρονική συνδιαλλαγή του νεότερου ελληνισμού με τις ξένες γραμματολογίες. Το χρονικό άνοιγμα που ορίσαμε επιτρέπει μία συνολική θεώρηση των μεταφράσεων στην ιστορία των γραμμάτων μας αλλά και μας διευκολύνει να προβούμε σε ποσοτικές και ποιοτικές εκτιμήσεις ακριβείς. Εξάλλου για τους φιλόλογους και τους ιστορικούς των ιδεών αυτή η ευρύτητα του υλικού καθίσταται απαραίτητη κυρίως για την πριν από τον 19ο αιώνα περίοδο, κατά την οποία τα όρια της φιλολογίας είναι αρκετά ρευστά (ας έχουμε στον νου την περιεκτικότητα του ευρωπαϊκού όρου *Belles-Lettres*, όπου κατατάσσονται και γνωστικά πεδία όπως η Φιλοσοφία, η Ιστορία, η Ρητορική, ακόμη και η Γεωγραφία).¹

Το δεύτερο σημείο στο οποίο θα επιθυμούσα να σταθώ είναι η καθοριστική σημασία των μεταφράσεων κατά την στιγμή γένεσης του ενδιαφέροντος για τον πεζό αφηγηματικό λόγο. Ασφαλώς εδώ πρέπει να αναφερθούμε στον 18ο αιώνα. Τότε η παιδεία μας, ήδη από τις πρώτες δεκαετίες του αιώνα, αρχίζει να εκδηλώνει τάσεις ανανέωσης. Η έμμετρη αφήγηση δεν αρκεί πια, δεν ικανοποιεί όλα τα γούστα· σιγά-σιγά εμφανίζονται δυτικά λογοτεχνικά κείμενα σε πεζό λόγο. Την αρχή πρέπει να την αναζητήσουμε στον πολιτισμικό χώρο όπου έδρασε ο φαναριωτισμός. Φαινόμενο μετάβασης, που δεν αποκλείει βεβαίως και την συνύπαρξη με την στιχουργημένη αφήγηση, η χρήση του πεζού λόγου επιχειρείται στο μεγαλύτερο ποσοστό της μέσα από τις μεταφράσεις. Βρισκόμαστε σε ένα μεταίχμιο αναζητήσεων, όπου ελλοχεύει αναμφισβήτητα μία μορφολογική ρευστότητα. Βλέπουμε λοιπόν πεζά ξενόγλωσσα κείμενα να αποδίδονται με έμμετρο τρόπο, όπως για παράδειγμα ο *Μέμνων* του Βολταίρου από τον Ευγένιο Βούλγαρη (Λειψία, 1766)² και άλλοτε πάλι έμμετρα κείμενα να αποδίδονται σε πεζό λόγο. Τέλος, η γοητευτική πρόσμιξη του πεζού κειμένου με έμμετρα τραγουδάκια, κάτι που συμβαίνει π.χ. στο *Σχολείον των ντελικάτων εραστών*,³ ή στο *Έρωτος αποτελέσματα*, εξακολουθεί να ισχύει ως πρακτική και μετά το γύρισμα του αιώνα· εδώ θα αναφέρω ένα παράδειγμα που δεν είναι ιδιαίτερα γνωστό, την μετάφραση του *Ρουζιέρου [Il Ruggiero]* του Μεταστάσιου από τον Κωνστ. Αμηνρά (Κωνσταντινούπολη, 1807). Σύμφωνα με την φαναριώτικη συνήθεια, ο μεταφραστής, προκειμένου να κάνει ακριβώς το πόνημά του πιο «περιδιαβαστικό», προσθέτει στο τέλος ορισμένων σκηνών και από ένα στιχούργημα.⁴

Ασφαλώς, ο αρχόμενος 19ος αιώνας με την κορύφωση του Διαφωτισμού, θα επιμείνει κατεξοχήν στην ηθικοδιδασκτική διάσταση που προσλαμβάνει η «μετακένωση» της ευρωπαϊκής πνευματικής παραγωγής. Καθώς τα πραγματικά όρια του νεοελληνικού Διαφωτισμού ξεπερνούν την έκρηξη της Επανάστασης και την δημιουργία του ελληνικού κράτους, όπως επίσης και ρομαντικές νύξεις εντοπίζονται κατά τις προεπαναστατικές δεκαετίες, δεν πρέπει να περιμένουμε έως το 1840 μεγάλες διαφορές ή σημαντικές μετατοπίσεις ως προς την επιλογή και την πρόσληψη των ξένων έργων που μεταφράζονται. Μία καινούργια

